

Lehet a Duna-menti társadalmaknak közös jövőképe?

Örömmel és szeretettel ajánlom Dr. Huszár Zoltán kollégámnak, barátomnak, kerek évfordulós születésnapja alkalmából a Dunához kapcsolódó néhány kérdésemet, „tuti tippemet” a Duna-régió közösségeinek és társadalmának megújítása érdekében. A születésnapi alkalomnak köszönhetem, hogy újra átolvastam a 2000-es évek elejétől Dunával kapcsolatos konferenciákon elmondott és leírt gondolataimat, így felidéződött bennem a Duna-élmény is, mint gyermek- és felnőttkorom meghatározó emléke.

Magyarország 2011-ben először látta el az Európai Unió egyik csúcsszervezetének, az Európai Unió Tanácsának elnöki feladatait. Kitartóan bízom abban, hogy az ekkor elkészült Duna-stratégia programja belátható időn belül érzékletes változásokat hoz a Duna-medencében.

A reményt együtt sem adjuk fel! Isten éltesse!

A címben feltett kérdésre igen a válasz, ha van szándék és hajlandóság a közös cselekvésre. A helyi társadalmak közösségalapú megújítása, új közösségfejlesztő technikák alkalmazása, a közösségek élénkítése, értékeik felismertetése, felismerése lehet a közös cél, ami egy jobb életminőség elérését teszi lehetővé a térségben. A közösségek tudatosabb megszervezése és élénkítése érdekében a közép- és hosszútávú fejlesztési programozás lenne kívánatos. Ahhoz, hogy a közösségek valóságos erőforrásai felszabaduljanak, aktivizálódjanak, a politikai és jogi környezet segítségével érdemes a participációt ösztönözni, animálni. Ez alapot adhat ahhoz, hogy a helyi közösségek autonóm kezdeményezései az önkormányzatok támogatásával együtt utat találjanak a befektető és fejlesztő partnerek felé, mind az állami, mind a gazdasági szférában. A gazdasági szempontok érvényesítéséhez szükség van a nagyobb időhorizontú és jelentős nagyságrendű pályázatok megszerzése is, amelyek nem nélkülözhetik a regionális szintű együttműködéseket. Az ehhez társuló kollaboratív fellépés garanciája lehet a hazai és európai regionális fejlesztési projektek sikereinek a Duna-régióban is.

A gazdaságfejlesztés és a területi innováció hatékonyságának egyik alapfeltétele a közösségi identitás stabilitása. A Duna-menti identitással élő közösségek, amelyek a kölcsönös bizalom és az önbizalom egyensúlyát képesek megteremteni, azok humántőke teljesítménye is megsokszorozódhat. A regionalitás előnyeit értő, azt alkalmazni képes közösségek kapcsolati tőkéje így hozzáadódik a komplex szemléletű tervezés és cselekvés folyamataikhoz. A közösségi identitást felépítő tudáselemek, információk hosszú távon erősítik a régiókat, azonban szakértelem hiányában az információk elveszhetnek. Esszenciális szempont, hogy vannak-e információs bázisok (közérdekű és tudományos), és hogyan lehet ezek elérhetőségét, gyakorlati felhasználhatóságát garantálni. A részvételen alapuló terület- és településfejlesztésnek fontos alakítói lehetnek a közösségfejlesztők és a szociokulturális animátorok. Képzésük a felsőoktatás intézményi kereteiben és a továbbképzés rendszerében egyaránt indokolt. Természetesen a hatékony és kollaboratív szemlélet kialakításának záloga a tudomány, a szakma és a közösségek szemléletének közelítése, a nyitottság és a komplexitás igénye. Mindezek megvalósulásával sokkal nagyobb esély van a befektetői tőke vonzására, a pénzügyi támogatás megszerzésére, a magasabb életminőség elérésére.

A Duna-menti települések társadalmainak intenzív fejlődése a folyó és környezete újbóli és nak újbóli és új szempontok szerinti felfedezése, adottságainak, lehetőségeinek újradefiniálása. A „Duna-Háló”-zat történelmi, néprajzi, kulturális, gazdasági adottságainak, értékeinek a térbeli/regionális „térképre” való felkerülése lehetővé teszi a térségi hagyományok integráltan, komplex módon váljanak láthatóvá, érzékelhetővé, és adják alapját a jövő tervezésének. A Duna-mentén élő népek közös ugyanakkor sokszínű karaktere, a folyó menti életmódból és termelésből adódó sajátosságok Európa kulturális palettáján újraértelmezett színfoltként, új imázsként jelenhet meg. A közösségi animátorok, közösségfejlesztők szerepe, módszereik és eszközeik nélkülözhetetlenek e folyamatokban.

Az előző gondolatokból következik a „Duna-identitás” megfogalmazása, felerősítése, értékként való tudatosítása. Mindezek alapján már értelmezhető a Duna-térség kultúrája is. A Duna különleges értékeinek átfogó szintű bemutatása, elemeinek összerendezése, közvetítése Európa és a világ felé, nem várthat magára (például a Kék-Duna keringő mint térségi szignál, kiadványok, művészetek...). Ennek fontos részét képezi a Duna-menti természeti, szellemi és tárgyi örökség, bele értve a hagyományok megújuló világát, a folyó sajátosságának köszönhető vízi építményeket (folyóparti környezet, füzések, malmok, parti sétányok, kikötők, hajóállomások, halásztanyák, vízi járművek, ...) terek, tájak, esztétikai és funkcionális alakítását. A megújuló Duna-képhez szervesen illeszkedik a tradicionális kép, amely egyszerre jelenkori, de hagyománytisztelő is. Többek között a Duna-menti modernizált építészeti stílus megteremtését is igényli, ami a Duna-táj vonzóbb arculatát formálja. Körültekintően és a jelenkor igényével célszerű eljárni például a kikötők és hidak tervezésénél, áttervezésénél, építmények új színekkel, formai elemekkel történő gazdagításával, természetesen a Duna-menti táj természeti és épített környezetének harmóniáját megőrizve. Ez a szándék csak átgondolt, a Duna mentén élő közösségek aktív részvételével megvalósuló, és tudatos tervező munka eredményeként valósulhat meg. Mindezek fontos közvetítői lehetnek a kulturális, ezen keresztül turisztika üzenetnek is.

A Duna rendszeres hajózhatóvá tétele, a személyszállítás fejlesztése mára természetes igényként fogalmazódik meg. A vízi közlekedési útvonalak kihasználásának feltétele, hogy az utasszállítást, a kereskedelmi, turisztikai, gazdasági stb. igények kielégítését korszerű hajók biztosítsák. Kialakítása nemcsak gazdasági, hanem környezetvédelmi, illetve települési/közösségi szempontokat érint.

A korszerű és differenciált vízi járművek egyben hozzásegíthetnek a hagyományok élő módon való bemutatásához, további serkentéséhez. Kreatív ötletekkel nemcsak a folyó mentén élők hétköznapi igényeit tudják kiszolgálni, hanem turisztikai kuriózumként is hasznosíthatók (például nosztalgia kofahajók, koncerthajók stb.). A vízi turizmus fellendítése minden Duna-menti település és térség jól felfogott érdeke. Ezen a területen számtalan kiaknázatlan lehetőség kínálkozik, mind a belföldi, mind a külföldi turizmus tekintetében. A Duna mint komplex turisztikai termék még mindig alulreprezentált a köztudatban Magyarországon. A vonzóbb marketing kidolgozása sürgető szakmai kihívás, különösen a turizmusnak, mint a jelen és a jövő húzóágazatának.

A Duna ma már sajnos nem a keringő szövegében leírt kék Duna. Sok helyütt szennyezett, fürdésre alkalmatlan. A ráépülő ipar és a városokban hiányosan kiépített kommunális szennyvízcsatorna rendszer következtében esztétikai megjelenése is kívánnivalót hagy maga után. A Dunának olyan hajózható víziúttá kell válnia, amelynek egyik feltétele, hogy rajta környezetbarát vízi járművek közlekedjenek, és a partján lévő építmények infrastruktúrái ne terheljék meg a Duna vizét, vízpartját, közvetlen környezetét.

A Duna-menti fejlesztések, a közösségi-egyéni igényekre tekintettel, a használati szokások figyelembe vételével (vasút, közút, légikikötők) tervezhetők, illetve valósíthatók meg. A Duna-menti települések fejlesztése során a helyi és térségi társadalmak érdekeit szem előtt tartva, tudástőkéjük és kapacitásaik összehangolt befektetői magatartás eredményeként hasznosítható.

A Duna, mint kulturális útvonal értékes kulturális információk tárháza lehet. A közös értékek és érdekek szem előtt tartásával megteremthetők a kulturális adatbázisok, az információcserét biztosító műhelyek és szervezési központok, amelynek eredményéből kideríthető, hogy mely térségek, mivel járulhatnak hozzá a közös kulturális kínálatához. A térségben már magvalósult tematikus kulturális útvonalak és komplex programkínálatok, szolgáltatások tapasztalatai felhasználhatóak, így például; Mohács-Bóly borút, Siklós-Villány borút, Szekszárd-Tolnai borút. A Duna-menti fesztiválok, karneválok még vonzóbbak lehetnének, ha egy csokorba fűzve, az egyéni arcukat megtartva, egységes marketinget alkalmazva mutatnák be a Duna értékeit. A Duna mint regionális keret, vagy kínálati mező azért alkalmas erre, mert együttesen hatékonyabban, hatásosabban jelenítheti meg a Dunát a kultúra piacán. A Duna folyó és a Duna-menti táj komplex megközelítése, a kulturális turizmus számos lehetőséget kínál. Ilyen a római limes UNESCO világörökségi jelöléséhez kapcsolódó turisztikai tervezés, amely többek között a limes, azaz a Duna-menti települések szervezett együttműködését kívánja előkészíteni, segíteni. A tervezési folyamat fő célja a teljes Duna-menti területet lefedő, történelmi településközpontokból álló és hozzá turisztikailag csatolható környezetük turisztikai koncepciójának elkészítése. A koncepció összefoglalja a Duna-menti turizmus hatásainak vizsgálatát, feltárja a fejlesztési szükségleteket, projekteket azonosít be,

projekteket generál, illetve fogadóképességet javító vonzerők fejlesztésére tesz javaslatokat. Az egységes hálózatban való gondolkodás célja a minél nagyobb, ugyanakkor egymáshoz logisztikailag és turisztikailag köthető attrakcióhalmaz eléréséhez vezető javaslatétel.

A Duna mint rekreációs színtér, sokféle szabadidős tevékenység, szórakozás, sport helyszíne, de az infrastrukturális kiépítettsége még szűk keresztmetszetű. A Dunának korszerű rekreációs színterré kell válnia, hogy alkalmazkodni tudjon a turizmus új és differenciált igényeihez (vízi sportok, aktív pihenés).

A Duna mentén számos kulturális szempontból karakteres nemzetiség (magyarok, németek, szerbek, horvátok stb.) él, de a folyó mint földrajzi kötelék egységes életteret biztosít számukra. A települési szomszédságtól a regionális szintű összefogásig, hálózatfejlesztésig sok-sok feladat vár a Duna mentén élő nemzetekre. A nemzetiségi régiók új találkozások színterei lehetnek. Ezeknek a találkozásoknak új formái állnak rendelkezésre; tréningek, tapasztalatszerkék (know-how) formájában. A Duna-menti egyetemek a tudáscsere szervezésében, a kapcsolattartásban fontos szerepet vállalnak. A Duna-arculat kialakításához a szolgáltatások és termékek összehangoltsága, cseréje, egyfajta Duna-piac kialakítása is hozzájárulhat.

Az infrastruktúra része a látogatóközpontok kialakítása, speciális szolgáltatásokat szervező gazdasági, kulturális, turisztikai szervezetek létrehozása, működtetése. A Duna mint természetföldrajzi, környezeti érték, komplex módon történő hasznosításának eredményként egy profittermelő régió alakulhat ki. A „Duna-profit” víziója és koncepciója közös haszon mind az országnak, mind a civil közösségeknek és önkormányzatoknak. Együttes fellépésre van szükség tehát a Duna értékeinek őrzéséért és hasznosításáért.

A dunai népek számára a Duna mindig az éltető folyó, a megélhetés forrása volt. A folyón zajlott a kereskedelem, az áruszállítás, a folyóból éltek a halászok, erre épült a gasztronómia, ehhez kapcsolódott egy sajátos kommunikáció. A közösségeket újraépítő közösségi háló ezt a közös kommunikációt hivatott feltámasztani, serkenteni és közös értéként bemutatni.

A Duna nem ismer országhatárokat, az európai régiók közös értéke, élettere. Ezért is állítjuk, hogy a Duna „kulturális híd” Európában, az európai turizmus és kereskedelem egyik fontos színtere. Egyéni módon reprezentálhatja a hasonlóságokat és különbözőségeket, mely a kontinensünk sajátja. A folyó, mint már említettük, gazdasági, kulturális, turisztikai együttműködések térbeli kerete, az új generációk számára is új lehetőségeket rejtő közös életter.